

Heliamphora

Přátelství-společnost vědecká Radek Kastner
[02.10.2008]
Aktualizováno [03.10.2008]

Heliamphora BENTH.
(1840) - Heliamphora

Rod Heliamphora (heliamphora), ke kterému se dnes řadí 12 druhů, patří do čeledi Āpirlicovitých (Sarraceniaceae).

OBECNĚ INFORMACE

První rostliny tohoto rodu objevil roku 1838 německý přírodovědec ROBERT H. SCHOMBURGK. Jednalo se tehdy o druh Heliamphora nutans, který roku 1840 vědecky popsal britský botanik GEORGE BENTHAM.

Název heliamphora se skládá z "helos" (řecky = báseň) a "amphora", což by se dalo nejlépe přeložit jako džbán nebo konvice. V různých jazycích je tento vzor pojmenování následován, nicméně čeleď zvolila jinou cestu a přetvořila řecké znění jména této rostliny.

Anglické označení "Sun Pitcher" (džbán slunce) vzniklo záměrně z slova "helos" slovem "helios", které tak pochází z řeckého slova a znamená slunce.

ROZÁŠENÍ

Oblast rozšíření heliamfor se omezuje v ústí na stolové hory v Guayanském vrchovině na jihu Venezuely, na hranici Brazílie a Guayany. Stolové hory, tak zvané tepuis, jsou skalnatými srovnávacími formacemi, které nad vlhkými savanami. Na zploděných vrcholcích těchto hornů rostou rostliny ve výškách od 1000 do 3000 metrů na chudých kyselých půdách. Jen několik málo druhů (např. H.

heterodoxa) se nachází v níže položených, bažinatých oblastech, včetně ostatních druhů v přírodním klimatu chladnějších vyšších poloh.

V jazyce mástních indiánů znamená Tepui "Sídlo bohů" a je třeba dnes jsou tyto horny plošiny uctívány jako svatyně náboženské másty.

Kvůli kolmým skalnatým stěm jsou tyto hory jen velmi těžko přístupné, takže většina z nich je stále známa neprozkoumaná. Dá se tedy izolované poloze poskytují stolové hory jediné světové rostlin, které řadí v ústí jen tam a proto jsou označovány jako endemické.

Většina z devadesíti tepuis se nachází v Gran Sabana, to je hornatá savana

přibližně 1000 metrů nad hladinou moře ve spolkovém státě Bolívar. Nejvýznamnější stolové hory jsou Ayan-Tepui (2510 m), Masiv Chimanta (2200 - 2650 m), Kuken-Tepui (2580 m), Ilu-Tepui (2600 m) ale také Mt. Roraima

(2810 m). Na východ od Ayan-Tepui se nachází další významná skupina tzv. tepuis, tak zvaná skupina Aparaman neboli 'Los Testigos'. Tato skupina se skládá z hor Aparaman-Tepui (2100 m), Kamakaiwaran-Tepui (2400 m), Murosipan-Tepui (2450 m) a Tereke-Tepui (1900 m). Tam se nachází mj. stanoviště neobyčejného druhu H.

folliculata, která byl nalezen na těchto stolových hor. Ve spolkovém státě Amazonas, která leží přibližně 800 km na jihovýchod, se nachází masiv Duida-Marahuaka, která se skládá z hor Cerro Marahuaka (2800 m), Cerro Duida (2350 m) a Cerro Huachamakari (1800 m). V nejzápadnějším jihovýchodním koutu Venezuely, na hranici s Brazílií a Kolumbií, se nachází horský masiv Neblina-Aracamuni s nejvyšším zřetelným stolovým hor, Pico de Neblina (3014 m).

Tepuis jsou zřejmě tak silně od sebe izolovány, že v rámci jednoho rodu existuje na jednotlivých horách značná specifikace. Jsou to právě, přibližně stejně jako rozdíl klimatických podmínek na jednotlivých náhorních plošinách, které vylučují rozdílné druhy na jiných tepuis. Dokonce i na velmi blízké položených horách se nachází rozdílné druhy.

Vegetace na tepuis je velmi skromná a nabývá masivně rostlinám ideálně životné prostředí. Kromě heliamfor se tu vyskytují druhy rodů Brocchinia, Drosera, Genlisea a Utricularia.

Právě kvůli zřejmě velmi silně izolovaným podmínkám jsou mástně přídě vymyty a velmi chudé na živiny. Rostliny se přizpůsobily téměř extrémním podmínkám svého stanoviště, takže se usadily v různých prohlubeninách, ve kterých se příměci jen jako substrát zachycuje. Heliamfory rostou zřejmě také ve zbytečných listových rostlinách.

KLIMA

Pro vlhké tropické horské klima na tepuis jsou charakteristické především prázdné mračen, časté mlhy a relativně silné větry. Ve srovnání se zbytkem roku je od prosince do března činnost srážek znatelně menší, v ostatních měsících podnebí převládá vlhká teplejší vzduch a zvláště výskyt srážek.

Sluneční svit je ve Venezuele po celém rok velmi intenzivní.

Protože většina druhů rodu vyhledávají pro svůj růst exponované stanoviště, tak na ně dopadá, na základě toho výškové polohy, velmi intenzivní a přímá sluneční svítlo. Průměrné roční teploty se pohybují v rozmezí od 8 - 18 °C.

CHARAKTERISTICKÉ RYBY

Tyto velké rostliny rostou terestricky a pasty dosahují 10 - 50 cm. Některé druhy tvoří kmen a mohou dosahovat výšky až 3 m (H.

tatei, H. tatei var. neblinae). Nálevkovité listy vyrůstají z oddenku jsou formovány ve tvaru trubic a jsou azeny v řadách. Rostliny vyvíjejí jednoduché i rozvětvené větvičky a většinou tvoří kolonie. Heliamfory mají velmi dobře vyvinuté kořenové systémy. Podle druhu a výskytu jsou pasty zelené nebo až lutozelené, většinou protkány červenými žilkami a na slunečních stanovištích bývají červené po celém povrchu.

Vnitřní strana trubic je poseta malými chloupky, které směřují dolů (viz obr.

2).

na horně-m okraji se nacházejí- kopinatě, vřtájinou ěerveně v-ě•ko, ěnějě-cě- svisle nad ěstě-m a v řěmci rodu mě ěe tvarově, velmi rozdělně, variovat. Pěitom zjevě hrajě- svou roli světelě poměry a celkově, podměnky daněho stanovětě.

LAPACě•MECHANISMUS

Vě•ko, stejně jako celě horně- ěěst trubice jsou opatěeny nektarověmi ěělězami, kterě vyluěujě- naslědlou věni. Je to barva, věně a moěně i lesknoucě- se vnitěně- povrch pastě-, ěěm rostlina lěkě; svou koěmist, kterě po povrchu listu snadno uklouzne a spadne dovnitěm trubice. ěěniku koěmisti zabrěně- hladkě povrch listě, stejně jako hustě, dovnitěm nasměrovaně chloupky na vnitěně- straně pastě-

Na pěmirozeněm stanovětě jsou trubicovitě listy těmě zcela naplněny vodou, takěe obě ě se nakonec utopě-. Zěězovitě otvor na pěmedně- straně listu, kterě se nacházejě- těsně pod ěstě-m trubice, reguluje stav vody a brěně- tak nechtěněmu vyplěchnutě- lapeně koěmisty.

Heliampory netvoě- ěějdnou vlastně- trěvicě- tekutinu. Trěveně- se uskuteěěuje v děsledku bakteriělně- rozkladu. Takto uvolněně ěěiviny se rozpustě- ve vodě a ě rostlina je měěe pěijmout.

KVěŠT

Květy heliampory jsou obzvlětě atraktivně-. Zprvu jsou bělě a zbarvě- se později do rěěova a zěědka i zelenkavě.

Tulipěnovitě květ sestěvěj ze 4 - 6 korunněch lěstkě, koruna květu směěje dolě a visě- na stonku, kterě dosahuje aě 1 metru. Semena-k je podle druhu obklopen asi 10 - 20 tyěinkami.

PěŠTOVě•Ně

Pěstověně heliampory- zcela jednoduchě. Vějechny druhy vyěadujě- velmi světlě stanovětě a pěitom pokud moěno chladně teploty. Dokonce i kdyě některě druhy jsou na pěě-roděm stanovětě stěněny keěmi nebo trěvami, dostěvěj se jim věce světla, neě kdyě jsou vystaveny pěě-měmu slunci v naě- oblasti. Proto je v kultuěe ěějdnoucě- - pěmedevěm v zimněch měsěcěch - velkě dějvka intenzě-vněho pěisvěcověně- (nejměně 13 hodin světla pěes den).

V lětě by se denně- teploty měly pohybovat okolo 20 ěC a pokud moěno nepěekraěovat 25 ěC. Sněěeně- teploty v noci na 8 - 15 ěC je pro optimělně- rěst naprosto nutně. Chladnějě- zimně- teploty napoměhajě- tvorbě květě. Proto by zimně- teploty pěes den měly ěnit pěibl. 15 ěC.

Vzduěněj vlhkost by se měla vědy pohybovat na 85%, pěes noc klidně i věce. Rostliny je moěno jednou ěi dvakrět denně rosit nebo zalěvat ze shora. Nikdy by ale neměly bět trvale v pěemokěm substrětu, na to je nutno dbět pěmedevěm v zimě.

Vhodně substrět pěedstavuje jak ěivě tak i suchě raějelině-k. Pokud se pouěije suchě raějelině-k, je nutno dbět na to, aby se uěěval jen kvalitně- novozělandskě nebo ěilskě raějelině-k. V pěě-padě, potěeby se měěe ke zkypěeně- pěidat trocha pě-sku nebo perlitu. Doporuěuje se do květiněe uměstit 2 - 3 centimetrovou dreněně- vrstvu z perlitu, aby se tak zabrěnilo rychlěmu Zahně- věně- raějelině-ku. Zějlivku pak lze bez problěmě provědět tak, ěe květiněe stojě- ve vodě, ale dodrěujeme nězkě vodně- sloupec. Pokud je substrět udrěověn stějle vlhkě a je zajětěna vysokěj vzduěněj vlhkost, neně- takověj zějlivka zcela nutněj. Větějina

druh⁻ roste bez pot⁻ - ve sm⁻si ra⁻jeliny, perlitu a kTMemi⁻it⁻ho p⁻sku, ale my s t⁻mt⁻o substr⁻item nem⁻ijme zku⁻jenosti.

Rozmno⁻ov⁻in⁻ - semeny je mo⁻4n⁻, ale opylov⁻in⁻ (kTM -⁻ov⁻ opylen⁻) je obt⁻4n⁻ a vyp⁻stov⁻in⁻ - rostlin ze semen pTMedstavuje velmi zdlouhav⁻1/2 proces. Av⁻jak vegetativn⁻ - mno⁻en⁻ - d⁻len⁻m je pom⁻rn⁻ jednoduch⁻. Star⁻ - rostliny tvoTM -⁻etn⁻ odno⁻4e, kter⁻ lze odd⁻lit a pTMi vysok⁻ vzdu⁻in⁻ vlhkosti snadno zakoTMe⁻uj⁻, pokud si tedy ji⁻ nevytvoTMili vlastn⁻ - koTMeny dokud byly je⁻ spojeny s mateTMskou rostlinou.

Dal⁻ odkazy:

- Vynikaj⁻c⁻ sn⁻mky heliamfor v pTM-rodn⁻m prostTMed⁻ ale i obr⁻jkzy tepuis um⁻stil na sv⁻ webov⁻ str⁻in⁻ky Dr. Andreas Wistuba <http://wistuba.com/>

- Na str⁻ince Roberta Severitta, kter⁻1/2 sv⁻ rostliny p⁻stuje v bytov⁻m sklen⁻ku, z⁻sk⁻jte pTMehled o nejb⁻4n⁻4j⁻ch druh⁻ch, ale i⁻ etn⁻ fotky rostliny na pTMirozen⁻m stanov⁻ti: <http://www.indoorhouse.de/>

- Velmi n⁻zorn⁻1/2 popis spolu se spoustou zaj⁻mav⁻1/2ch informac⁻ - lze nal⁻zt na str⁻ince Martina Reintera: <http://drosophyllum.com/>

Literatura:

Barthlott, W., Porembski, S., Seine, R., Theisen, I. (2004): Karnivoren - Biologie und Kultur Fleischfressender Pflanzen. Verlag Eugen Ulmer.

Braem, Dr. Guido (2002): Fleischfressende Pflanzen - Gattungen und Arten im Portr⁻at. Augustus Verlag M⁻nchen.

D'Amato, P. (1998): The Savage Garden - Cultivating Carnivorous Plants.

Nerz, J.; Wistuba, Dr. A. (2000): *Heliophora hispida* (Sarraceniaceae), A new species from Cerro Neblina, Brazil-Venezuela. Carn. Plant

Newsletter 29: 37 -41. Nerz, J. (2003): *Heliophora elongata* (Sarraceniaceae), A new species from Ilu Tepui. Carn. Plant Newsletter 33: 111 - 116.

Engwald, Stefan, Szorzynski, J., Tarff, E. B. (2002): Tepui - auf der Suche nach der vergessenen Welt; Erforschung der Tafelberge Venezuelas. Der Palmeng. 66/1

Engwald, Stefan, Szorzynski, J., Tarff, E.B. (2002): Vergessene Welt/Vegetation eines Tafelberges im S⁻den Venezuelas. Der Palmengarten 66/2

Slack, A. (1979): Carnivorous Plants. Reed, London.

Wistuba, A. (1993): Die Gattung *Heliophora* und ihre Kultur. Das Taublatt 22:

4-13 Wistuba, A. (2001): *Heliophora* - a miniguide

Wistuba, A.; Carow, T.; Harbarth, P. (2001): *Heliophora folliculata*, A new species of *Heliophora* (Sarraceniaceae) from the 'Los Testigos' Table Mountains in the South of Venezuela. Carn. Plant Newsletter 30: 120 - 125.

Wistuba, A.; Carow, T.; Harbarth, P. (2002): *Heliophora chimantensis*, A new species of *Heliophora* (Sarraceniaceae) from the 'Macizo de Chimanta' in the South of Venezuela. Carn. Plant Newsletter 31: 78 - 82.

© Markus Welge | Posledn-
aktualizace: 17.09.2007

T: Josef Molnár